

POLITIČKE IDEJE KAO BIT POLITIČKOG

Tihomir Cipek

*Fakultet političkih znanosti,
Sveučilište u Zagrebu*

Knjiga slovenskih politologa Igora Lukšiča i Jerneja Pikala izvrstan je prikaz klasične politološke discipline – povijesti političkih ideja.* Upravo su istraživanja povijesti političkih ideja bila osnova za ustrojavanje suvremene europske politologije. Naravno da ni susjedna Slovenija nije bila izuzetak od tog trenda, pa su tamošnji utemeljitelji politologije svoj znanstveni rad započeli kao povjesničari političkih ideja. To je bio razlog što su Lukšič i Pikalo svoju knjigu posvetili povjesničaru političkih ideja i utemeljitelju slovenske politologije Adolfo Bibiču.

U prvom dijelu knjige autori izlažu metode i pristupe istraživanju povijesti političkih ideja. Najprije prikazuju historiografske metode i pristupe, koji su se upotrebljavali na početku razvoja discipline, a završavaju s najnovijim, koji političke ideje nastoje raščlaniti uz pomoć fizike ili teorije revolucije. Naglašavanjem mogućnosti da se i zakoni fizike upotrijebe u politologijskim istraživanjima autori su najavili knjigu koja je nedvojbeno osvježeno u politologijskoj

produkciji. Izvrsno postavljanje pitanja o političkim sadržajima u književnim djelima i radu književnika koji su imali značajnu ulogu u nacionalno-integracijskim procesima, poput Prešerna ili Cankara, također upućuje na to da se radi o knjizi u kojoj autori ne samo da prikazuju osnove jedne politološke discipline nego istovremeno nastoje proniknuti u bit političkog.

U uvodnom dijelu prikazani su rezultati istraživanja Jože Goričara i Adolfa Bibiča. Uspješno je dokazana teza da su obojica spomenutih autora analizirala političke ideje u okviru političkog konteksta u kojem su nastajale. Upravo su zato, prema mišljenju Lukšiča i Pikala, uspjeli ukazati na njihovu ulogu u nacionalno-integracijskim i državotvornim procesima. Osnovno je polazište Lukšičeve i Pikalove analize, koje u knjizi vješto brane, teza da su politička zbivanja nerazdvojna od političkih ideja. Štoviše, da nikakvo političko djelovanje bez ideja nije ni moguće, jer političke ideje nadahnjuju, tumače ili kritiziraju politiku. Stoga autori ističu da proučavanje povijesti političkih ideja treba uvijek povezivati s analizom političkog života. Svoj postupak dosljedno slijede, što je ujedno i najveća vrlina knjige.

* Igor Lukšič in Jernej Pikalo, *Uvod v zgodovino političkih idej*, Založba Sophia, Ljubljana, 2007.

Raspravu o metodama tumačenja povijesti političkih ideja Lukšič i Pikalo započeli su analizom najvažnijih definicija povijesti. Kratko su prikazana shvaćanja Giambattiste Vica, Adama Smitha, Condorceta, Voltairea, Kanta, Marxa i Gramscija. Nakon toga primjenom Hegelova pristupa filozofiji povijesti nastoje objasniti razvoj istraživanja povijesti političkih ideja. Sukladno tomu ističu da se mogu razlikovati tri pristupa analizi ideja u politici: one se mogu shvaćati kao uvjet promjena, može se, naravno, dokazivati suprotno i tvrditi da one nisu važne te, naposljetku, istraživanje se može usmjeriti na objašnjavanje njihovih međusobnih razlika. Nakon što su kratko prikazani navedeni pristupi, istaknuto je da je Hegelova misao prekretnica u povijesti političkih ideja. Naime Hegel je, ustvrdili su Lukšič i Pikalo, legitimiranje fenomena prirodnom zamijenio njihovim legitimiranjem politikom. Nakon Hegelova, prikazan je i marksistički pristup povijesti političkih ideja, koji je autorima poslužio za to da upozore da je način kako djeluje povijest, kako se formiraju povijesni događaji, određen politikom. Marksizam naime naglašava da je politika pokretač povijesti i da to dovodi do uspostavljanja novih odnosa političke i ekonomske moći. Povijest političkog, napominju autori, prema Marxovu mišljenju u procesu emancipacije čovjeka ide prema svome kraju. Šteta je što, s obzirom na propast komunističkih diktatura i na suvremena politička zbivanja uopće, taj stav nije detaljnije propitan. Autori su se zadovoljili kratkim prikazom i kritikom determinističke marksističke pozicije utemeljene na slici o teleološkom razvoju povijesti. Nakon marksizma tematiziraju hermeneutičku metodu, koju su uspješno prikazali tumačenjem teorije Hansa-Ge-

orga Gadamera. Zatim su izvrsno raščlanili temeljne postavke kembričke škole istraživanja povijesti političkih ideja. Taj dio Lukšičeve i Pikalove analize ujedno je i jedno od najboljih poglavlja knjige. Najprije su ukratko prikazali proces spoznavanja nazvan "hermeneutički krug". Istaknuli su da on započinje istraživačevim interesom za nekog autora, tekst ili ideju; zatim slijedi motiv, koji potiče na istraživanje; potom primjena znanja koje omogućuje razumijevanje teksta, ideje ili osobe te naposljetku njihovo uvrštavanje u povijesni kontekst. Naime kembrička škola smatra da je upravo kontekst presudan za razumijevanje neke situacije. Stoga Lukšič i Pikalo naglašavaju da se istraživač treba "uživjeti" u neku povijesnu situaciju, i to ne na razini puke empatije, nego u procesu "uživljavanja" treba nastojati zadržati određen gnoseologijski odmak od svog predmeta istraživanja. Autori su također naglasili da cilj politoloških proučavanja povijesti nije spoznaja o samoj prošlosti, nego prvenstveno o sadašnjosti. Istaknuto je da su autoriteti kembričke škole John Greville Agard Pocock, Quentin Skinner i John Dunn polazili od teorije Roberta Georgea Collingwooda. On je smatrao kako zadaća povjesničara nije samo istraživanje prošlosti, stavljajući u prvi plan nastojanje da se hermeneutičkim postupkom otkrije kako prošlost biva u sadašnjosti. Collingwood polazi od stajališta da su čovjekova djela jedini pravi predmet povijesnog proučavanja, a kako svaki čin vodi neka ideja, proučavanje povijesti ideja postaje temelj cjelokupnog istraživačkog postupka. Na tragu navedenih promišljanja Skinner, Pocock i Dunn sedamdesetih su se godina 20. stoljeća odmaknuli od tradicionalne engleske empirističke historiografije i analitičke filozofije. Lukšič i Pikalo

naglašavaju da se kembrička škola na taj način približila kontinentalnoj europskoj tradiciji proučavanja znanja iz više perspektiva. Stoga je prihvatila stav da je svaki fenomen moguće sagledati iz više perspektiva te da je spoznaja uvjetovana trenutačnom točkom zora. S obzirom na perspektivu promatranja Lukšič i Pikalo podijelili su kembričke autore na konvencionaliste, kontekstualiste i biografiste. Prve predstavljaju Skinner i njegovi učenici. Oni zagovaraju tezu da se političke ideje mogu razumjeti iz konvencija unutar kojih su nastale. Konvencionalisti smatraju da se značenje ideja nada je iz njihovih svrha, a one su iskazane u onovremenim raspravama. Naglasak je na namjerama subjekata, pa se taj smjer naziva još i intencionalizam. Drugi istraživački smjer, pobornike kontekstualističkog pristupa, predvodi Pocock. Autori su naglasili kako on smatra da je značenje političkih ideja određeno paradigmom unutar koje su oblikovane. Prema Pocockovu sudu, namjera autora pojedine ideje izvedena je iz načina mišljenja i govora u društvu njegova vremena. Autori neke političke ideje ne mogu se dakle osloboditi društvene uvjetovanosti svojih stavova. Treći pristup istraživanju povijesti političkih ideja zagovara John Dunn. On tvrdi da se političke ideje najbolje mogu razumjeti ako se raščlani život njihova autora. Biografisti dakle smatraju da svaki politički iskaz nužno proizlazi iz životne situacije u kojoj je izrečen. Stoga naglašavaju značaj poznavanja životopisa za razumijevanje političkih ideja.

Lukšič i Pikalo uvjerljivo su pokazali kako se sva tri smjera kembričke škole odlikuju novim istraživačkim senzibilitetom, koji stavlja naglasak na proučavanje raznih dimenzija povijesnog konteksta. Autori stoga ističu kako

je kembrička škola s pravom odbacila istraživačke pristupe koje zanima isključivo ispravno tumačenje teksta, jer se oni u konačnici bave samo "tajnama" svakog zarez, a izbjegavaju sagledati kontekst nastanka i djelovanja političkih ideja. Također smatraju da je inzistiranje isključivo na tumačenju teksta "paleontološki" pristup, koji ne zanimaju ni život autora neke ideje ni kontekst njezina nastanka, a najčešće ni ono što bi ih kao politologe trebalo najviše zanimati – politička funkcija pojedine ideje. Stoga su istaknuli kako kembrička škola povijesti političkih ideja radikalno prekida s tradicijom "hagiografije" teksta. U tom smislu naglašavaju važnost Skinnerova pristupa, koji je, prema njihovu sudu, radikalan odmak od dotadašnje istraživačke tradicije. Analizu njegove teorije započinju Skinnerovim pitanjem: je li moguće samo iz teksta nekog autora dobiti predodžbu o njegovim idejama i intencijama ili je za razumijevanje potrebno nešto više? Skinner je svoja istraživanja povijesti političkih ideja utemeljio na Gadamerovu postupku, koji naglašava da je razumijevanje povijesnih događaja nužno određeno paradigmom vremena iz kojeg ih nastojimo shvatiti. Stoga Skinnerov istraživački postupak izvodi značenje neke ideje iz njezine političke upotrebe. Ključ je u tome, dobro su uočili Lukšič i Pikalo, da se otkrije što je autor neke ideje nastojao učiniti svojim pisanjem, kakve su ga konvencije pritom vodile, koga je svojim iskazom želio uvjeriti, koje su ideološke konvencije priječile, a koje omogućavale njegov način razmišljanja te, naposljetku, kakav je politički učinak svojim idejama želio postići. No ni kembrička škola, iako je svakako, za razliku od tradicionalne, više nego poticajna i dobra za istraživanje, nije bez mana. Sto-

ga su autori iznijeli i prigovore Skinnerovu konvencionalističkom, odnosno intencionalističkom istraživačkom konceptu. Napominju da nije uzeo u obzir rezultate istraživanja psihoanalitičke teorije, koja je utvrdila da ni sam autor neke ideje ne mora uvijek imati jasnu predodžbu o vlastitim namjerama. Za nekog drugog njegove ideje pak mogu imati sasvim drugačije značenje nego što im on sam pripisuje. Stoga su Lukšič i Pikalo zaključili da konvencionalisti ne vide da značenje neke ideje proizlazi i iz kontakta čitatelja i autora. Isto tako ističu da su konvencionalisti zaboravili politički značaj samog jezika. Naime radi se o tome da su namjere pojedinog autora ovisne o epistemološkoj stvarnosti. Kao završni argument u raščlanjivanju Skinnerova pristupa naveden je stav Johna Keanea, koji je naglasio da je interpretacija povijesti moguća isključivo onda kada se onog koji interpretira, pa i samu interpretaciju, tumači u mediju istog jezika. Suprotno tome, Skinner vjeruje da iskaz postoji prije interpretatora. Stoga su Lukšič i Pikalo zaključili da se konvencionalističkim postupkom, iako je u istraživanja unio potrebne i značajne novosti, može otkriti samo dio istine. Na kraju ovog dijela knjige Lukšič i Pikalo kritički su propitali glavne značajke kontekstualističkog pristupa kembričke škole. U središtu je njihove pozornosti teorija J. G. A. Pococka. Istaknuli su kako kontekstualisti smatraju da je značenje neke političke ideje određeno paradigmom, odnosno “diskurzivnim oblicima” koji određuju autorovo vrijeme. Stoga taj pristup istraživanju političkih ideja naglašava da autor pojedine političke ideje uvijek promišlja u okviru relevantnih testova i diskusija svog vremena. Uspoređujući Foucaultovu i Pocockovu teoriju, ustanovili su da se prvi

“dogmatski” drži teze da su za nastanak i oblik ideja presudne teorijske i lingvističke strukture, dok drugi smatra da autor njima nije u potpunosti determiniran, nego da se i unutar zadanog okvira može slobodno kretati. Naglašeno je također kako diskurzivna analiza kontekstualista smatra da društvene znanosti ne trebaju i ne mogu otkriti samu stvarnost. Naime Pocock i njegovi sljedbenici tvrde da stvarnost u smislu realnih objekata i ne postoji. Realitetom smatraju isključivo ono što postoji u diskursu ili, još zaoštrenije rečeno, ono čemu diskurs dopušta da postoji. Sukladno tomu, ističu Lukšič i Pikalo, postupak diskurzivne analize zasnovan je na dvojnoj refleksivnosti. Uvijek se istovremeno reflektiraju manifestacije neke ideje u sadašnjosti i prošlosti, a povijesna se djelovanja kompariraju s povijesnim naracijama. Zaključili su kako nas kontekstualna analiza uči da smo duboko povijesna bića i da su političke ideje u pravilu interpretacija prošlih interpretacija. Zbog toga je pravi put prema njihovoj analizi istraživanje diskursa. Upravo analiza diskursa treba odgovoriti na niz pitanja. Primjerice, tko govori o nekoj političkoj ideji? Tko ima pravo upotrebljavati tu vrstu jezika? S kojeg se institucionalnog mjesta govori? Kakve su okolnosti u kojima se govori? Komu se govornik obraća? Tim pitanjima i skicom mogućih odgovora završava se prvi dio knjige. Treba zaključiti da su u njemu izvršno prikazani osnovni pristupi istraživanjima povijesti političkih ideja.

Izvršnim se analitičkim postupkom odlikuje i drugi dio knjige, u kojem Lukšič i Pikalo upućuju na predmet istraživanja povijesti političkih ideja. Nakon što su istaknuli važnost antičke tradicije, svoje su razmatranje usmjerili na moderne političke ideje. Polaze od stava da

su humanizam i renesansa, u svojoj potrazi za pravim, svestranim čovjekom, koji je u svom elementu kada istražuje i stalno postavlja nova pitanja, omogućili razvoj moderne političke misli. Izvrsno poznavanje predmeta istraživanja autori su pokazali istaknuvši važnost republikanske tradicije i njezine političke misli. Njezin doprinos modernoj političkoj teoriji vide u zastupanju ideje o potrebi političkog angažmana svih građana. Šteta što ujedno nisu prikazali razloge ponovnog oživljavanja rasprava o republikanskoj političkoj teoriji. Nakon kratkog prikaza humanizma i renesanse isticanjem njihovih glavnih teza, analizira se Machiavellijeva politička teorija. Autori su se osvrnuli na stavove koje su o njemu iznosili Bacon, Spinoza, Rousseau i Cassirer. Osobito je zanimljiv prikaz razmišljanja slovenskog mislioca Albina Prepeluha. On je naime na osnovi čitanja Machiavellijeva "Vladara" napisao knjigu "Problemi malega naroda", koja je postala svojevrsan program slovenskog osamostaljenja. Autori su zaključili da je glavni Machiavellijev doprinos političkoj teoriji afirmacija politike kao autonomnog područja ljudskog djelovanja. U daljnjem razlaganju Lukšič i Pikalo naglašavaju značaj političke teorije Thomasa Hobbesa. Pritom primjenjuju vrstan postupak koji omogućuje da se svaka tematizirana teorija politike objasni iz političke situacije u kojoj je nastala. Na taj su način autori pokazali da i sami slijede napatke iz prvog dijela knjige. U duhu navedenog postupka istaknuli su da je Hobbes, iako, za razliku od Machiavellija, Lockeja ili Leibniza, nije imao osobnih političkih ambicija, svojom političkom teorijom nastojao odgovoriti na ključna politička pitanja svog vremena. On je naime svjedočio sukobima između Stuarta i parlamenta, rušenju monar-

hije i uspostavi republike pod Cromwelom, a zatim i restauraciji monarhije 1660. godine. Upravo su navedeni događaji, ističu autori, potaknuli Hobbesa da oblikuje teorijsku osnovu za uspostavu stabilne države u kojoj bi vladao trajni mir. On dakle ne misli radi misli same, nego pred očima uvijek ima njezinu političku svrhu. Zbog toga u svojoj političkoj teoriji inzistira na izgradnji snažne i stabilne države. Samo takvu državu Hobbes smatra jamcem mira. Nakon što su prikazali osnovne ideje i političke namjere Machiavellija i Hobbesa, Lukšič i Pikalo istaknuli su da je u proučavanju političkih ideja dobro imati u vidu odnos: priroda-društvo-država. Polaze od stava da moderna politička misao započinje s podjelom povijesti na prirodno i političko stanje. Tek s ulaskom čovjeka u svijet države počinje prava moderna povijest, koja je predmet političke misli Hobbesa, Lockeja i Rousseaua. Napetost između prirode, društva i države stvara povijest kao proces civiliziranja ljudi, a upravo je taj proces predmet Marxove političke teorije. Također su naglasili kako on smatra da se spomenuta napetost može riješiti odumiranjem države. Raspravu o odnosu između prirode, društva i države zaključili su naglašavanjem ideološke uloge znanosti, osobito prirodnih znanosti. Izlaganje su nastavili raščlambom procesa zamjene ideje Boga idejom prirode. Naglašavaju da predmoderna epoha nastoji misliti kroz Boga, a moderna kroz prirodu. Za misao prve kreator svega je Bog, a za drugu sve je utemeljeno u prirodi. Taj su proces autori prikazali izlaganjem liberalnih stavova Bodina, Hobbesa, Lockeja, Leibniza, Humea i Kanta. Zanimljivo je da nisu zaboravili prikazati ni Kropotkinove anarhističke stavove. Svojim postupkom Lukšič i Pikalo pokazali su smisao

za pronicanje u bit političke teorije navedenih mislilaca. Političke ideje svakog od njih propituju preko njihovih političkih implikacija. Imajući u vidu politički i povijesni kontekst, prikazali su i konzervativnu teoriju Edmunda Burkea. Na kraju poglavlja pokazali su kako je teza o božanskom legitimitetu političkog poretka doživjela svoj kraj u velikim europskim vjerskim ratovima 16. i 17. stoljeća. Tada se naime pokazalo da se mir mora tražiti isključivo na području političkog. Ratovi su mogli prestati tek kada se sklopio dogovor da će vjera postati privatna stvar. Zaključilo se da svaki pojedinac u svojoj privatnoj sferi može negovati svoju vjeru, ali da to ne isključuje obvezu istovremenog pokoravanja svih građana državnim zakonima. U idućem je poglavlju prikazan odnos između pojedinca i države. Pritom Lukšić i Pikalo polaze od stava da je način na koji pojedina politička teorija definira pojedinca izuzetno važan za njezino razumijevanje. Odmah su istaknuli da je u liberalno-demokratskoj teoriji mjesto pojedinca u odnosu na državu definirano idejom prirodnih prava čovjeka i građanina. U narednom poglavlju autori uspješno brane tezu da fizika nije isključivo prirodna znanost, nego da funkcionira i kao ideologija moderne. Naglašavaju da fizika određuje što je realno, a što nije te da se moderna politička znanost konstituirala i kao preslikana mehanika, a zakone mehanike koji vladaju prirodom u obzir su morale uzeti i društvene znanosti. Lukšić i Pikalo ističu da se kretanje u svijetu može, kako to čine Hobbes i Descartes, usporediti sa satnim mehanizmom koji funkcionira na principu međusobnog dodira svojih dijelova. Nastoje odgovoriti i na pitanje kako je mehanicistički pogled utemeljen u teoriji Isaaca Newtona ušao u političku znanost. Svoj

odgovor započinju objašnjavanjem mehanicističkog pristupa u fizici, astronomiji, biologiji, psihologiji i medicini. Zatim pokazuju kako je mehanicizam utjecao na političku teoriju Johna Lockeja te ističu da upravo zahvaljujući Newtonu političke i ekonomske institucije promatramo kao zbir djelovanja ljudi koji postupaju po racionalnom programu uvećavanja vlastitih dobitaka. Smatraju da se u istom duhu može tumačiti i osnovno načelo liberalizma i suvremenog demokratskog poretka. Stoga se u oblikovanju političkog poretka često polazi od teza da se pojedinci mogu povezivati, poput atoma s atomom, a da pritom zadrže svoj identitet. Navedena tvrdnja poduprta je kratkim izvodima iz teorije Benjamina Barbera, dok je kritika mehanicizma u politici prikazana pomoću stavova Gramscija, Žižeka i Poppera. Osobito je zanimljiv Lukšićev i Pikalov prikaz Popperovih teza o krizi fizike. Izvrsno su primijetili da nije slučajno da je upravo Popper kao ortodokсни liberal uzrok krize fizike vidio u kvantnoj mehanici, koju je smatrao refleksijom kraja liberalizma kao vladajuće političke doktrine. Slijedi prikaz rasprava o kvantnoj mehanici kratkim rekapitulacijama glavnih teza velikih imena fizike: Bohra, Heisenberga i Einsteina, te filozofskih rasprava Agnes Heller, Foucaulta, Žižeka, Hileya i Peata. Na kraju su autori na primjeru dodjele Nobelove nagrade za fiziku 1998. godine pokazali kako je percepcija znanosti uvjetovana političkim kontekstom te na taj način relativizirali prethodnu raspravu o odnosu kvantne mehanike i politike. U narednom poglavlju tematiziraju političke ideje kao ideologije. Upuštaju se dakle u analizu svijeta političke borbe. Najprije su naglasili da je i sam pojam ideologije predmet istraživanja po-

vijesti političkih ideja te prikazali njegov razvoj. Protumačene su Baconove, De Tracyjeve, Marxove i Weberove interpretacije ideologije. Pokazalo se da značenja pojma sežu od njegova definiranja kao znanosti o političkoj funkciji ideja preko njegova određenja kao pogrešne predodžbe, odnosno iskrivljene svijesti, do tumačenja ideologije kao sustava ideja. Slijedi jedan od najboljih dijelova knjige, izvrsno ukazivanje na to kako i mitovi, bajke, kanonski tekstovi, pa i razne metafore, mogu biti dobar izvor za tumačenje političkog. Na primjeru starogrčkog mita o Prometeju i bajke “Carovo novo ruho” pokazana je čarolija političkog. Zanimljivim, a rekao bih i lucidnim, tumačenjem mita o Prometeju ukazano je na važnu ulogu emocija u politici. Tumačenjem spomenute Andersenovih bajki autori objašnjavaju zašto je oblikovanje i prihvaćanje ideje prirodnih prava najvažnija razlika između starog feudalnog režima i moderne demokratske politike. Na jednako dobar način, kratko, ali uvijek ukazujući na bitne teze i pitanja, prikazane su politološke interpretacije Darwinova nauka i “Kratke povijesti SKP(b)”. Dobar uvid u nove istraživačke postupke Lukšič i Pikalo pokazali su prikazom novog politološkog pristupa metaforama. Nekada se naime smatralo da su metafore samo ukras političkog jezika, koji sam po sebi zapravo nema pravu funkciju. Suprotno tome, ističu autori, suvremena je postpozitivistička politološka teorija istaknula da se metafore mogu tumačiti kao ontološko-kreativni elementi. One nam često omogućuju da apstraktno polje političkog prevedemo na razumljiv jezik svijeta života. Taj sud dokazan je tumačenjem nekoliko politologijski značajnih metafora, od Platonovih do Hobbesovih. U zaključku je istaknuta važnost

povijesti političkih ideja za razumijevanje cjeline fenomena politike. Lukšič i Pikalo dokazali su da se političke ideje ne proučavaju isključivo zato da bismo razumjeli prošlost, nego prvenstveno zato da bismo razumjeli sadašnjost i da bismo nešto mogli reći o budućnosti. Uspješno su pokazali kako su sjećanja konstitutivni element sadašnjosti, pa stoga nužno određuju okvire našeg djelovanja. Također su naglasili da ljudima trebaju političke utopije koje im pružaju političke ideje, a kada one izostanu, javljaju se za liberalnu demokraciju opasni fundamentalizam i populizam. Lukšič i Pikalo upozoravaju i na to da neokonzervativizam i neoliberalizam politiku svode isključivo na tehniku upravljanja pojedincima. Stoga u završnoj rečenici knjige ističu kako povijest političkih ideja ima ne samo znanstvenu, politološku zadaću nego i vrlo važnu ulogu obrane demokracije od antiintelektualističke populističke revolucije.

Na kraju treba istaknuti da su Lukšič i Pikalo napisali dobru knjigu, koja nedvojbeno zaslužuje pozornost hrvatske znanstvene javnosti, tim više što u našoj politologiji još uvijek nema takvih studija. Knjiga je izvrsno pokazala metode i predmet istraživanja povijesti političkih ideja, dokazujući da se radi o važnom području politoloških istraživanja. Osobito je dobro prikazan doprinos kemбриčke škole, o kojoj su se u hrvatskim politološkim krugovima već vodile zanimljive i kvalitetne rasprave. Stoga predstavljena analiza slovenskih kolega može biti izvrstan doprinos i poticaj za daljnju diskusiju. Treba također istaknuti dobar prikaz novih predmeta postpozitivističkih politoloških istraživanja. Autori su pokazali izvrstan uvid u najnovija kretanja u području istraživanja povijesti političkih ideja, istovremeno naglašava-

vajući da se ta politološka disciplina ne smije svesti isključivo na tumačenje klasičnih tekstova. Ukazujući na nova područja i metode istraživanja, pokazali su da u svakom tematiziranom primjeru znaju pronaći i istaknuti upravo ono bitno političko i politološko. Knjiga stoga

omogućuje da povijest političkih ideja sagledamo u obzoru najnovijih kretanja u svjetskoj politologiji, a to je ujedno i najbolja preporuka za njezino čitanje. Riječju, radi se o izvrsnoj knjizi koja zaslužuje prijevod na hrvatski jezik i pozornost naše javnosti.